

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Enoch Johansson, Killeberg*
Härad: *Ö Göttinge* Berättare: " " "
Socken: *Loshult* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1965* Född år *1890* i *Loshult*

Kor och oxar som dvärgare, ok och oktillverkning. LMF 125
s. 1-18.

KOR OCH OXAR SOM DRAGARE, ÖK OCH OKTILLVERKNING

Denna frågelista är utarbetad av Institut für deutsche Volkskunde i Berlin, som anhållit att få den utsänd i olika länder, bl a i Sverige. Vi vore tacksamma om Ni i görligaste mån ville besvara den och på så sätt understödja det för folklivsforskningen så viktiga internationella samarbetet. Frågelistan är av oss endast översatt till svenska, ej omarbetad med hänsyn till svenska förhållanden. Kan Ni ej besvara den så redogör för orsaken härtill.

1. Vilka dragdjur användes allmännast i Er trakt a) före 1900 b) c:a 1900, c) c:a 1950 d) 1962?
 2. Vilka koraser användes som dragdjur? a) Av vilka orsaker? b) Var de speciella mjölkkena av samma ras?
 3. För vilka arbeten (allt efter årstider) användes än i dag nötkreatur (kor eller oxar?) som dragare?
 4. Om kor eller oxar numera ej användes som dragdjur för vilka arbeten användes de a) före 1900 b) omkring 1900 c) omkring 1950?
 5. Om kor eller oxar inte längre användes som dragdjur vilka var då orsakerna till att man upphörde härmed (t ex djurskyddsbestämmelser, anskaffning av traktorer, förändringar inom boskapsskötseln eller jordbruket)? Sedan när användes ej längre hornboskap som dragdjur? Var det korna eller oxarna man först slutade att använda som dragare? Orsakerna till ordningsföljden?
 6. Hur mycket jord (angives i hektar) ägde de som använde dragkor? Var de uteslutande jordbrukare?
 7. Besvara föregående fråga även vad beträffar dragoxarna.
 8. Hur stora var de jordbruk där man blott använde hästar som dragare?
-

9. Vad kallades de bönder som till dragare endast använde a) kor b) oxar c) hästar?
10. Förekom stridigheter eller gnabb mellan "hästbönder" och "kobönder" i Er trakt? Såg hästbönderna ner på kobönderna? Beskriv noga hur motsättningen yttrade sig. Känner Ni till gamla berättelser, sägner eller skämt om kobönder? Känner Ni till sådana om motsättningar mellan hästbönder och kobönder? Besvara ovanstående frågor även med hänsyn till förhållandet mellan "oxbönder" och "hästbönder".
11. Leddes dragoxarna eller dragkorna under arbetet? a) Av vem? b) Vid vilket arbete? c) Varför? Styrdes de med tömmar eller rep? Var fästes dessa (t ex vid betslet eller hornspetsen)? Drev man på djuren med piska eller med en spetsig köpp?
12. Hur många timmar arbetade dragkorna vid a) plöjning b) harvning c) dragning av radsånings- eller skördemaskin d) dragning av höst- eller annan arbetsvagn? e) När och hur ofta fick de vila? f) Lät man djuren avlösa varandra? g) Till vilken ålder var dragkorna i allmänhet arbetsdugliga? h) Besvara ovanstående frågor även med hänsyn till dragoxarna.
13. Känner Ni till ordspråk, talesätt eller skämthistorier som på ett eller annat sätt anknyter till dragoxens eller dragkons arbetsprestationer?
14. Användes oxar resp. kor för utslurande tungt eller lätt dragarbete? Spände man dem också för a) brudvagnen b) likvagnen c) reste man till marknader efter dem? Spelade de någon roll vid a) årsfesterna b) vid livets högtider c) vid helgondagar d) vid kyrkliga fester? Förekom i Er trakt omridning med hästar? Vid vilka tillfällen? Besvara dessa frågor även med avseende på nutida förhållanden.
15. Känner Ni till fall då nötkreatur spänts samman med hästar? Vad för slags arbete gällde det då? Vid vilken sida (från anspännarens håll sett) ställdes hästen? Var det alltid samma sida?
16. Vem skötte dragoxarna och dragkorna? a) Var det någon bland tjänstefolket som var speciellt ansvarig för dessa? b) Hade han någon särskild benämning? c) Vari bestod hans arbete? d) Intog han någon särställning bland tjänarna? e) Erhöll dragoxarna eller dragkorna speciell omvårdnad? f) Vari bestod denna? g) Vem skötte mjölkorna? h) Var utfordringen olika för dragkor och mjölkkor? Vari bestod i så fall skillnaden?

17. Var vistades dragkorna och dragoxarna då de ej var i arbete?
18. Skildra utförligt hur det gick till att vänja kor resp. oxar vid dragarbete. Hur gamla skulle de vara? Använde man de vanliga arbetsoken vid tämjningen? Hur lång tid tog tämjningen? Har läsningar eller besvärjelse förekommit då djuret varit alltför motsträvt? Vilka? Finns det ordspråk eller skämthistorier som hänför sig till tämjningen? Hur avgjordes om ett djur var lämpat för dragarbete eller ej? Vem avgjorde detta? Skulle tämjningen påbörjas någon särskild kalenderdag?
19. Kastrerades tjurkalven som bestämts till dragare av veterinären eller av någon läkekunnig lekman? Vilka redskap använde den läkekunnige? Använde han läsningar och besvärjelser? Skriv i så fall ned ordalydelsen. Nämn om möjligt den dialektala benämningen på de olika arbetsmomenten och på redskapen. Hur gammalt skulle djuret vara då det kastrerades? När på året utfördes kastreringen?
20. Vem brukade skära och beslå klövarna? Skildra utförligt hur detta gick till. Nämn också vilka klövsjukdomar som förekom och hur de behandlades, (se frågorna under punkt 29-30). Vilken tid på året brukade skärning och skoning äga rum?
21. Vem rättade hornen när de satt för tätt eller för glest? Vilka redskap användes och hur tillgick rättningen? Hur lång tid tog det innan felet var avhjälpt? Hur gammalt skulle djuret vara? Förekom läsningar eller besvärjelser medan justeringen pågick? Vid vilken tid på året brukade rättningen ske? Varför ansåg bönderna att det var nödvändigt att rätta hornen?
22. Vilka typer av dragok (se bifogade teckningar) användes i Er trakt? Vilka var avsedda a) speciellt för kor b) speciellt för oxar? Vad kallades oket och dess olika delar på traktens dialekt (använd siffrorna och bokstavsbe-teckningen på teckningarna)? Vilket material (t. ex. träslag) användes till oket och dess olika delar? Skiljer sig de ok som användes i Er trakt från de här avbildade? Vari består skillnaden? Bifoga om möjligt foto eller teckning med angivande av mått.
23. Hade man särskilda ok a) för plogen, b) för vagnen? Orsaken härtill? Vari bestod skillnaden? Gör en ritning som visar hur de skiljde sig från varandra. Hade de olika oken också olika benämningar?

24. Vilka fördelar och vilka nackdelar hade enligt böndernas mening de ok som brukades i Er hemtrakt?
25. Var de i Er trakt brukliga oxoken dekorerade (målning, snidning, karvsnitt, glödrkning etc.)? Vilken utsmyckning var vanligast? Bifoga om möjligt en teckning eller ett foto av ett dekorerat ok. Använde man de utsmyckade oken till vardags eller bara vid högtidliga tillfällen?
26. Vårdade man oken? Sågs de ofta över? Av vem? På vad sätt?
27. Spelade de i Er trakt använda oken någon roll a) vid bestämda fester b) på någon särskild kalenderdag c) i samband med helgondyrkan? Känner Ni till orts- och familjevapen i vilka något av de avbildade oken förekommer? Vet Ni några sägner, skänthistorier, visor eller ordspråk i vilka ok omnämnes? Skriv i så fall ned dem.
28. Hur fästes oket vid dragstången? Använde man härtill a) en järn- eller trä-sprint b) hängde man stängen i en läder- eller järnring c) förband man stång och ok med rep eller läderremmar?
29. Skildra utförligt hur det gick till att spänna för en dragoxe eller dragko (rita gärna). Vilka försiktighetsmått iaktogs och vilka medel användes för att skydda dragdjuret från tryckskador och skavsår? Föreskrevs sådana åtgärder av veterinären eller av någon läkekunnig lekman? Förekom signierier och besvärjelser för att förhindra tryckskador och skavsår.
30. Var det veterinären eller någon läkekunnig lekman som behandlade djuret om det skadade sig under arbetet? Vilka medel användes? Använde man läsningar och besvärjelseformler för att påskynda läkningen? Skriv i så fall ned dem. Vad kallades de olika åkommorna som djuren ådrog sig på grund av dragarbetet? Vilka var vanligast?
31. Vem tillverkade de i trakten vanliga oken? a) Byhantverkare (t ex vagnmakare, sadelmakare, smed)? b) Fanns det någon hantverkare som uteslutande tillverkade oxok? Vilken var hans officiella yrkesbeteckning? c) Fanns det hantverkare (vilka?) som ibland (när?) gick från by till by för att reparera eller tillverka ok? d) Tillverkade bönderna själva sina dragok? e) På vad sätt skilde sig de hantverksmässigt framställda oken från de hemmagjorda? f) Vem reparerade oken?

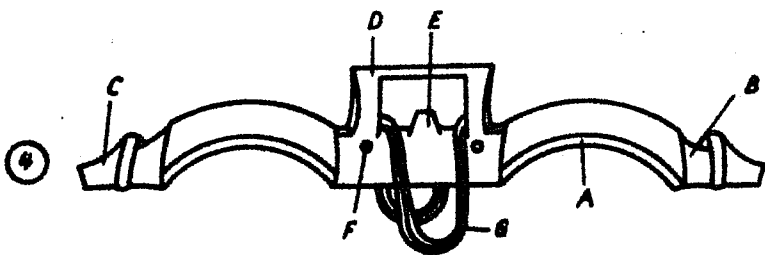
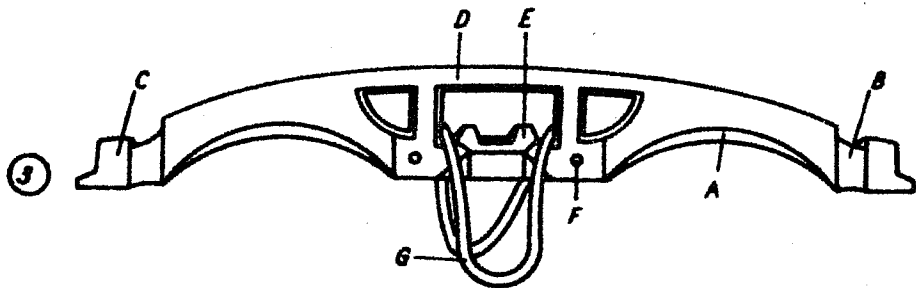
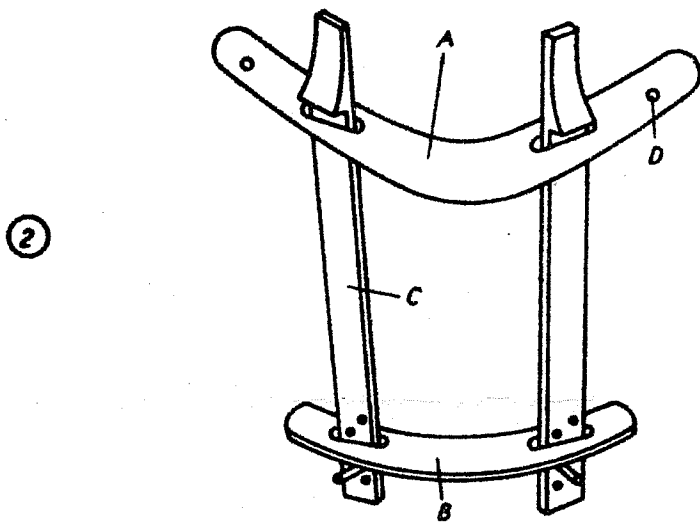
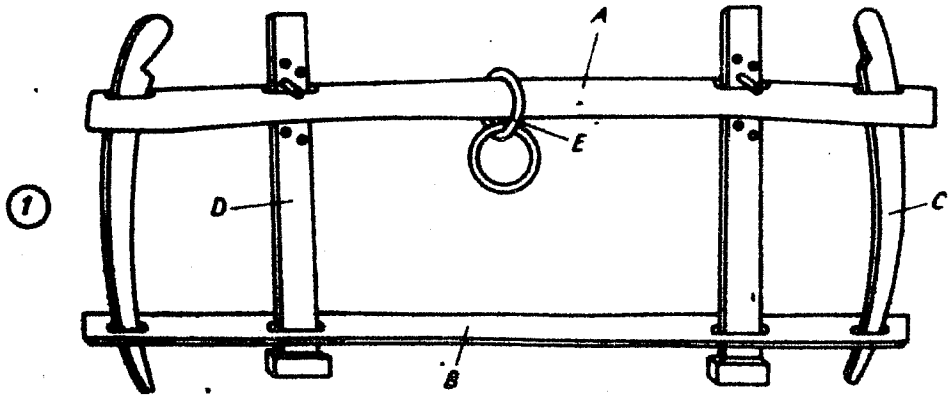
32. Förekom fabriksmässig tillverkning av oxok? (Nämn en sådan firma).
 Var kunde man köpa eller beställa dem (t ex på kreatursmarknader)?
 Fanns det någon skillnad mellan fabrikernas och hantverkarnas ok? Vari
 bestod denna? Hur stor var prisskillnaden? Sålades oxok av kringresande
 försäljare?
33. Hade hantverkarna ok på lager eller tillverkade de dem endast på beställ-
 ning? Hur stort var försäljningsområdet?
34. Fanns det förlagor, mönsterböcker el. dyl. efter vilka man själv kunde
 tillverka oken eller åtminstone dekorera dem? Dekorerade bönderna
 också de ok de själva tillverkade? Skiljde sig denna utsmyckning från
 hantverkarnas? På vad sätt?
35. Alla slags foto och teckningar av anspända dragdjur i arbete mottages
 tacksamt.
36. Vilken sagesman har lämnat upplysningarna?
 Namn, förnamn, född när och var? Yrke, titel. Bosatt på orten sedan när?
 Ortens invånare antal?

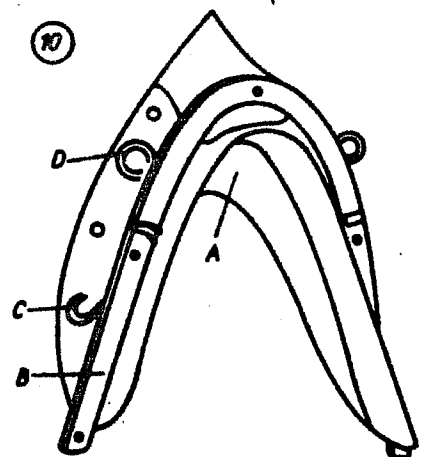
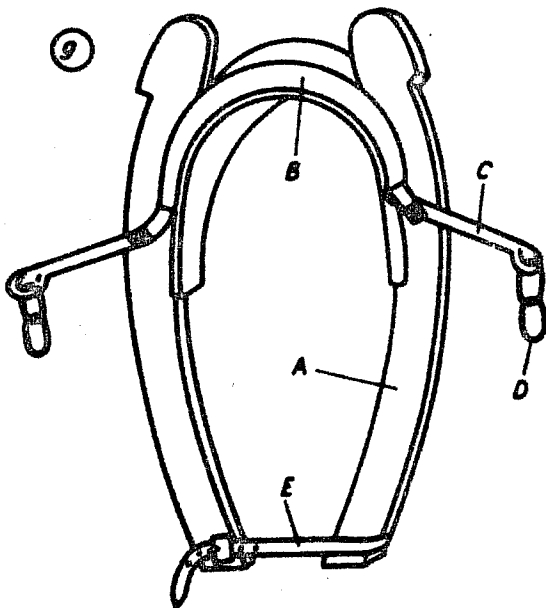
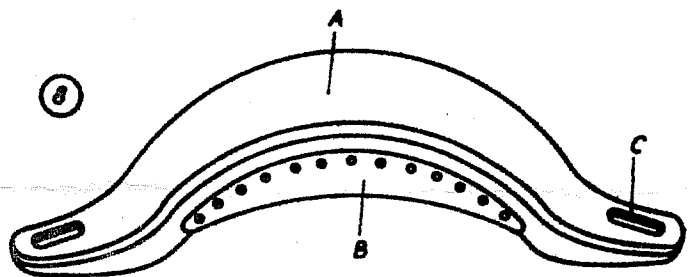
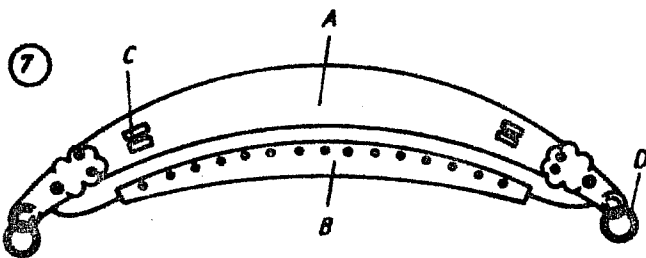
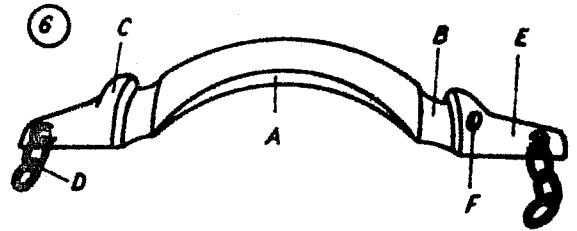
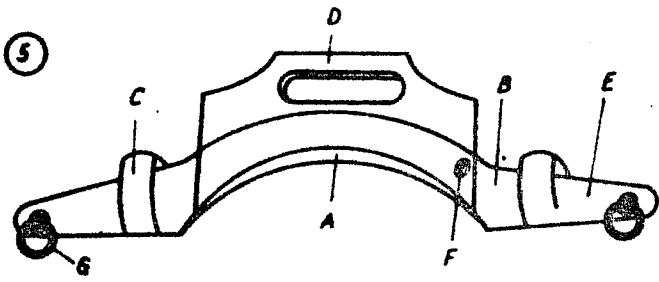
Upptecknat av: _____

Månad: _____

År: _____

September 1964

Kor och oxar som dragare, ok och oktilhuvning.

1) Under 1800-talet användes i denna trakt huvudsakligen oxar som dragare, men det förekom i mindre omfattning att även kor och hästar användes för detta.

Omkring år 1900 hade oxarna börjat minska som dragdjur, vilket de fortsatte att göra i denna trakt, tills de omkring 1920-talet helt försvunnit som dragare, samma var förhållandet med korna som dragare, medan däremot hästarna omkring år 1900 hade börjat öka avsevärt som dragare och fortsatte ökningen under årens lopp.

Omkring 1950-talet användes i denna trakt ej några andra djur som dragare än hästar.

Omkring år 1962 voro hästarna också ensamma dragdjur, men dessa hade då avsevärt börjat att minska i antal, på grund av den allmänna övergången till traktordrift och transporter på vägar med lastbilar.

2) I denna trakt fanns på 1800-talet och i början på 1900-talet

1965

endast en koras, de s. k. "Smålandskor", vilka voro stora och uthålliga som dragare, och mjölkavkastningen minskade ej i någon nämnvärd grad på denna koras, när de samtidigt, som mjölkkor, också användes som dragare.

Så länge man använde kor som dragare i denna trakt, så voro alltid mjölkkorerna av samma ras.

När man i början på 1900-talet begynte att hålla renrasiga kor av olika raser, så användes dessa aldrig som dragare. Det var en allmän föreställning bland ortens befolkning, att dessa renrasiga kor minskade för mycket i mjölkavkastningen om man samtidigt använde dem som dragare.

3) I denna bygd användes numera ej några vättröstar (kor eller oxar), såsom dragare till någon sorts arbeten.

4) På 1800-talet användes i denna bygd såväl kor och oxar som dragare vid alla sorters jordbruksarbeten, vid skogs-kärlor, samt vid transporter å vägarna av skogsprodukter till järnvägsstationerna.

Omkring och kring 1900 upphörde man i denna

bygd, att använda nötkreatur som dragare vid vägtransporter, vilket helt övertogs av hästen, men i början av 1900-talet var dock nötkreaturen de huvudsakligaste dragarna till såväl jordbrukskärror och skogskräslor.

Omkring 1950-talet användes i denna bygd ej några nötkreatur som dragare.

Detta kor eller oxar ej längre användas som dragare har i denna bygd sin största orsak i: att man inpå 1900-talet begynte lägga an på större mjölkproduktion med hägnfälkande kor, vilka man ej ville utsätta för hårt arbete, och beträffande oxarna på an såg man att foderåtgången var för stor för dessa, varför man övergick helt till att använda hästar som dragare, och när sedan traktorn begynte att användas, så försvann de sista nötkreaturen som dragdjur.

Sedan omkring 1920-talet har i denna trakt ej använts någon hornboskap som dragdjur.

I denna trakt var det oxarna man först upphörde

att använda som dragare. Orsaken till detta var, att i denna trakt finns en mängd småbruk, vilka aldrig haft oxar utan använt kor som dragare, och dröjde dessa längre med att övergå till hästdragare än de större jordbruk, vilka alltid utöver oxarna även haft hästar som dragare, vilkas antal de utökade när de upphörde med att använda oxar som dragare.

6) De jordbrukare i denna trakt, som använde dragkor, hade i regel från två till fyra hektar odlad jord, några av dessa voro uteslutande jordbrukare, men de allra flesta hade arbetsskonster vid sidan om jordbruket.

7) Beträffande de jordbrukare, som använde oxar som huvudsakliga dragare, så hade dessa från cirka fem hektar och uppåt till cirka 15 hektar odlad mark i denna trakt, och voro dessa enbart jordbrukare.

8) I denna trakt fanns ej något större jordbruk i slutet av 1800-talet, utan de använde oxar till dragare jämte hästar.

9) De jordbrukare, som använde enbart kor som dragare kallades i dagligt tal för "kobor", men någon särskild

benämning på de bönder som använde oxar eller hästar som dragare har jag inte hört omtalas i denna trakt.

10) Att några stridigheter förekommo emellan "hästbönder" och "kobönder" har jag inte hört omtalas i denna trakt. En del storbönder, som hade såväl hästar och oxar, sågo visserligen mer på "kobönderna" och lätto förstå, att de tyckte dessa vara lite mindervärdiga, men i vanliga fall umgicks de med varandra och stodo på mycket god fot i förhållandet till varandra.

Några gamla berättelser om matsättningar mellan hästbönder och kobönder har jag ej hört omtalas, och beträffande matsättningar mellan hästbönder och oxbönder, så kunde dessa knappast förekomma i denna trakt när samtliga bönder på 1800-talet som hade hästar så hade de alltid också oxar.

11) Att dragkorna och dragoxarna leddes av någon person under arbetet har jag ej hört omtalas i denna trakt och det har säkerligen ej förekommit utan möjligen

vid Länjningen av djuren.

Dragdjuren styddes i denna trakt med timmar, som
voro virade om hornsten. Men använde alltid piska
till att driva på djuren med, men jag har hört ontales,
att man i mitten av 1800-talet även använde en pretsig köpp,
när dragdjuren trikkades och lade sig ner på marken.

12) Den tid, som dragkorna arbetade under plöjning och
hävning, vid vår och hästarbetet varierade i mycket hög
grad i denna trakt, hos en del bönder fick korna arbeta än-
da upp till tio timmar varje dag, hos andra däremot sex till
sju timmar, medan däremot hos en del bönder, som hade
liten areal odlad mark ej använde dragkorna till ar-
bete mer än tre till fyra timmar varje dag.

Att kor användes till dragning av sadanings- eller
skördmaskiner har ej förekommit i denna trakt, när man
hade upphört med att använda kor som dragare i denna
trakt när man begynte att använda dessa maskiner.

Vid dragning av häst- eller annan arbetsvagn var det

alltid kortare arbetsdag för dragkorna, då var
arbetstiden i regel omkring fem eller sex timmar.

Vid arbetet, som dragkorna utförde, brukade man
i allmänhet vila (pusta) en gång varje halvtimme.

Att dragkor fått avlära varandra i arbetet har före-
kommit i denna trakt, jag minns i min barndom
på 1890-talet, att en bonde i min hemby, vitken hade
två par dragkor, alltid brukade använda det ena paret
under förmiddagen och det andra paret under eftermiddagen.
Dragkorna användes i arbetet alltid lika länge, som de
brukade användas till mjältekor, i regel upp emot tjugo år.

Beträffande dragorerna, så var deras arbetstid alltid
längre än dragornas vid såväl plöjning, harvning och köning
med arbetsvagn och isynnerhet vid skogskärlor, och sm-
ga oxarna alltid arbeta hela dagen, omkring tolv timmar.

De fingo dock, liksom korna, "pusta" lite var halvtimme.

Oxarna användes aldrig så länge i arbetet som korna,
när de blevo sex till åtta år, så höldes de alltid till slakt,

och man tönjde unga "stuter" i de äldre oxarnas ställe.

13) Oxarna blevo i regel mycket tröga och lata när de blevo äldre, och jag kommer ihåg ett allmänt ord-
stäv om detta från slutet av 1800-talet, det hette då
alltid om den person, som var lite senfärdig och
trög av sig, att han "var lat som en ox".

14) Oxar och kor användes i denna trakt alltid för
det tyngre dragarbetet, de flesta bönderna i denna
trakt hade i regel också en häst av lättare ras på
den tid man använde nötkreatur till dragare, och fick
hästen alltid utföra de lättare dragarbetena.

Att man spände nötkreatur för brudragn eller för
likragn har jag aldrig hört omtalas, men att man
färdades till marknader med dem förekom ofta
i slutet på 1800-talet.

Att oxar och kor såsom dragare spelat någon roll
vid infester eller andra av Livets högtider, eller vid
religiösa förtigheter har inte förekommit i denna trakt.

Ej heller har jag hört ontales, att någon omsid-
ning med hästar förekommit i denna trakt.

15) Ett nötkreatur spänt samman med hästar har
jag aldrig hört ontales ha förekommit i denna trakt,
men däremot kommer jag ihåg att en terpare, som
kallades för "Olissa Pethe" på 1890-talet brukade an-
vända sin hustru till att uppbära den ena ändan av
oket tillsammans med en ko i den andra ändan av oket.
Hon hade förut varit ägare till två kor, som hon an-
vänt till dragare på sitt toft, men så dog den ena kon,
och som hon var fattig och ej hade råd att köpa någon
ny ko omedelbart, så löste hon dragproblemet med
hustrun som hjälpadragare, hon bar upp oket i dess
ena ytterända, och genom att flötta anspänningen för
dragstängsen på oket så nära hon som möjligt, så
blev det inte tyngre för hustrun än hon orkade med det.

16) På de större gårdarna i denna trakt var det på
1800-talet i regel en särskild dräng, som skötte drag-

oxarna och dragkorna, han skötte även de övriga möt-
kreaturen, men ej hästar, svin eller fjäderfä.

Denne dröng kallades alltid för "kogubbe" i denna
trakt, hans arbete bestod i att utfodra och rykta möt-
kreaturen, samt att utgödsla och hålla rent i kottstallet.

Denne "kogubbe" skulle särskilt tillse att dragdjuren
fingo kraftigare utfodring än de övriga mötkreaturen,
isynnerhet under den tid av året då dragdjuren
fingo arbeta hårt.

Mjölkkorna sköttes alltid av en pigga på 1800-talet,
denne skulle också sköta svin och höns och kallades
alltid för "lagårdspiga". Under den tid av året då
dragkorna fingo arbeta, så blev dessa alltid kött-
utfodrade än mjölkkorna. I denna trakt hade mjöl-
ken ej någon nämnvärd betydelse på 1800-talet.

17) När dragdjuren ej varo i arbete, så vistades de
i sin vanliga djurstall under höst och vinter, under
somnaren gingo alltid oxarna ute på bete både dag

och natt, om de ej behövdes för arbete. Det var samma förhållande med drackornas betesgång under sommaren, dock med den skillnaden, att under den tid då de mjölkade, så brukade de vistas inne i djurstallet under nätterna.

18) Såväl "stutar" som "kvigor" begynte tängas när de voro omkring ett och ett halvt år gamla, och användes den första tiden endast till lättare dragarbete.

I denna trakt använde man alltid de vanliga arbetsoxen vid tängningen. Tängningstiden var mycket olika beroende dels på djurens olika temperament och dels på tängarens förmåga att kunna handskas med nötkreatur. En skicklig kreaturskötare kunde tänga ungdomen på några dagar, medan det tog månader för andra att tänga den, ju äldre djuren voro vid tängningens början, desto svårare var det att tänga den. Vid tängningens början brukade alltid en person gå vid sidan om huvudet på djuret och leda detta i hornen.

Att några besvärjelser eller ordspråk ha förekommit om Tömjandet av kor eller oxar har jag ej hört antalas, ej heller att tömjningen skulle börja någon särskild dag. Något urval av djuren med avseende på deras läng-
lighet som dragare förekom inte i denna trakt.

19) På 1800-talet och i början av 1900-talet kasterades all-
tid tjurkararna av någon säkerkunnig lekman i orten,
det var fört länge fram på 1900-talet, som man be-
gynnade att anlita veterinär till detta. Några andra red-
skap än en vanlig slaktkniv använde inte djurläka-
ren, de sydde ihop såret och smorde på lite hemmagjord salva.

Att djurläkaren använde några läsningar eller besvär-
jelser har jag aldrig hört antalas. Djuret brukade ka-
stas när det var några månader gammalt och någon
särskild tid på året var det aldrig fräga om.

20) I denna trakt var det den vanlige "kondmeden"
som berlog klöversna på oxarna och skedde detta alltid
på hösten, beträffande dragkorna, så var det mycket

sällan att dessa blevo "skodda", när de ej gingo i
arbete så mycket som oxarna, isynnerhet under vintern.

Att några klävsjukdomar förekommo i denna trakt
har jag ej hört omtalas förrän på senare tider.

21) Det var mycket sällan, att hornen rättades på något
djur, men när det förekom så verkställdes detta av örtens
s. k. "djurläkare". Vilka redskap som användes eller om
bevärfjeker ha förekommit har jag ej hört omtalas.

Dessa rättningar av hornen företogs när djuren
voro mycket unga, omkring ett år gamla. Det var ut-
slutande för djurens användning som dragdjur, som
man lät rätta hornen, dessa användes nämligen vid
anpärningen, man visade tåmorna i kanten hornen.
När man upphörde med nötkreatur som dragdjur,
så upphörde också rättningen av horn på nötkreatur.

22) I denna trakt användes ett ok, som närmast
liknar fig. 3, och användes likadant ok till både
kor och oxar. Någon enstaka gång såg jag ok en-

vändas som liknade fig. 1, men det var sällan
som tygen användes. Någon gång kunde det
förelkomma, att man endast använde en ko eller
en ox till dragdjur och då använde man ett ok
som liknade fig. 9, detta kallades för "bosträ".

Oket kallades på denna byggs dialekt för "ogot",
och de olika delarna av oket kallades komma jag ej ihåg.
Till oket i dess helhet användes björk, helst marubbjörk.
Någon vidare skillnad på de ok, som användes i
denne trakt och de ok under fig. 1, fig. 3 och fig. 9
avbildade var det inte.

2.3) I denna trakt användes alltid samma ok vid
alla körslor, såväl jordbruks, väg och skogskörslor.
2.4) Några särskilda fördelar eller nackdelar på de
ok, som användes i denna trakt höjde jag aldrig
omtalas, de hade använts sedan århundraden tillbaka
och blivit beprövade och outflyktta.

2.5) Några ok med målning eller glödsritning har

jag aldrig sett i denna trakt, men någon gång har jag i slutet på 1800-talet sett ek med bjudningar, om dessa användes i dagligt bruk eller endast vid högtidliga tillfällen kan jag ej minnas.

26) Någon särskild omvårdnad om eken hade man säkerligen ej, varken på 1800-talet eller senare, de sågs ej över eller beagades utom när det var absolut nödvändigt.

27) Att eken har spelat någon roll vid fester eller någon särskild kalendardag, eller ook i samband med helgon dyrkan har jag ej hört antalas. Ej heller har jag hört några sägner, visor, eller skänthistorier i vilka eket omnämndes.

28) I denna trakt fästes eket vid dragstängen på så sätt, att man hängde stängen i en järnring på eket.

29) Vid anspänningen av kor eller oxar tog man först och virade tömmarna om hornen på dragdjuren, där ena änden av tömmen på det ena djurets horn, och därefter den andra änden på det andra djurets horn, man flätade tömmen i kors om de båda hornen, därefter lade man

oket på nacken på dragdjuren och medelst särskilda linor (horntyglar), som voro fästa på oket och hade öglor i ändarna, förband man oket med hornen genom att träda öglorna på hornen, därefter fastsatte man dragstängerna med en krok i den järnägla, som fanns på oket. Några särskilda försiktighetsmått mot skavsår såg jag aldrig företagas. Om skavsår någon gång förekom, så blev det en läkekunnig lekman, som fick bota detta. Några besvärjelser för att hindra skavsår förekom ej i denna trakt.

30) I denna trakt var det alltid någon läkekunnig lekman som fick behandla djuret om det skadade sig under arbetet och som läkemedel använde man alltid hemmagjorda salvor och plåster. Några läkningar och besvärjelser förekommo inte i denna trakt. Skavsår var dock en åkomma som dragdjuren idrogo sig i denna trakt.

31) De i denna trakt vanligen använda oken tillverka-

des i regel av byhantverkare, såsom vagnmakare,
möbelsnickare och byggnadsnickare, men det fanns även
bönder, som själva tillverkade sina behöfver ok.

Någon hantverkare, som utelutande tillverkade ok fanns
ej i denna trakt, ej heller någon som gick från by till
by och tillverkade eller reparerade ok.

Det var ej någon skillnad på de ok som byhant-
verkare tillverkade och de ok som bönderna själva tillverkade.

Vär oken behöfde repareras, så gjordes detta antingen
av bönderna själva eller ok av byhantverkare.

32) I denna trakt förekom aldrig några fabriks-
mässigt tillverkade ok. Ett ok förvalts av kring-
resande försäljare har jag aldrig hört omtalas, men
på de större kreatursmarknaderna fanns på 1800-talet
ok till salu, men jag har aldrig hört omtalas att någon privat
ägare i denna trakt inköpt något ok på någon marknad.

33) De bysnickare i denna trakt, som tillverkade ok, gör-
de detta endast på beställning och hade aldrig ok på lager.

Seras förfärlingspenning var i regel endast ett par lyar.

34) Några mönsterböcker, efter vilka man kunde tillverka eller dekorera ok har jag aldrig hört omtalas.

De ok bönderna själva tillverkade var någon gång dekorerade med träsnidningar.

35) Något foto eller teckning av enspända dragdjur i arbete har jag ej tillgänsligt.

36) Sagermännen för upplysningarna är:
Johansson, kornsk född år 1890 i Torsbult,
Pantekare. Borätt på orten sedan födslen.

Ortens invånareantal cirka 1700.

Upptecknats av nämnda sagerman.

Januari månad 1965.